

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گروه آموزشی ژيوار

درس: عربی

تهیه و تدوین:

رضا طورانی

موضوع:

إعراب اجزای جمله ی اسمیه و فعلیه

(معرب و مبنی)

إعراب اجزای جمله ی فعلیه و جمله ی اسمیه (معرب و مبني)

قواعد درس ۶ عربی دهم
مخصوص رشته ی انسانی

کلماتی را که با تغییر موقعیت و نقش آن‌ها در جمله، حرکتِ حرفِ آخرشان تغییر می‌کند « معرب » می‌نامند.

و بالطبع، کلماتی را که با تغییر موقعیت و نقش آن‌ها در جمله، حرکتِ حرفِ آخرشان تغییر نمی‌کند « مبنی » می‌نامند.

مثال برای معرب :
جاء المعلم

فاعل و مرفوع

رَأَيْتُ المعلمَ

مفعول و منصوب

سَلَّمْتُ عَلَى المعلمِ
مجرور به حرف جر

مثال برای مبنی:

جاءَ ذَلِكَ الرَّجُلُ

فاعل و مرفوع

رَأَيْتُ ذَلِكَ الرَّجُلَ

مفعول و منصوب

سَلَّمْتُ عَلَى ذَلِكَ الرَّجُلِ

مجرور به حرف جر

کلمات مبنی هم در بین اسم ها، و هم در بین فعل ها و هم در حروف وجود دارند. اگر آنها را به درستی بشناسیم، هر آنچه که غیر از آن باشد، معرب محسوب می شود.

کلمات مبنی عبارتند از:

اسم: ضمائر - اسم های اشاره (به غیر از مثنی) - اسم های موصول (به غیر از مثنی) - اسم های استفهام (به غیر از «أی»)
- منادای علم - منادای نکره ی مقصوده - اسم لای نفی جنس - اعداد ۱۱ و همچنین ۱۳ تا ۱۹ (که مبنی بر فتح می باشند) - فقط بخش دوم از عدد ۱۲ - اسم های شرط (به غیر از «أی»)
بعضی از ظروف (الآن - حیث - لدی - لدن - أمس)

فعل: ماضی - صیغه های ۶ و ۱۲ از فعل مضارع - امر

حرف: همه ی حروف

نکته

۱- الفاظی که برای اعراب کلمات معرب ، به کار گرفته می شود عبارتند از : مرفوع - منصوب - مجرور - مجزوم

۲- الفاظی که برای حرکت کلمات مبنی ، به کار گرفته می شود عبارتند از: مبنی بر ضم - مبنی بر فتح - مبنی بر کسر - مبنی بر سکون

۳- کلماتی که «تنوین» و یا «ال» دارند و همچنین کلماتی که به «ة» ختم می شوند از کلمات معرب به حساب می آیند.

نکته

۴- آن دسته از کلمات مبنی که به یای ما قبل، مکسور و یا به الف ختم می شوند، مبنی بر سکون، به حساب می آیند: فی - الذی - علی - الی - ...

۵- اعراب کلمات مبنی به صورت محلی است .

۶- برای اینکه بفهمیم یک فعل مبنی، مبنی بر چیست، باید به لام الفعل نگاه کنیم :

ذَهَبُوا ← مبنی بر ضم / ذَهَبْتَ ← مبنی بر سکون

نکته

۷- در ادوات استفهام ، «أ» و «هل»، حرف می باشند نه اسم .

۸- ادوات شرط عبارتند از : مَنْ (هر که) - ما (هر چه) - إن (اگر) - إذا (هر گاه)

۹- در بین ادوات شرط، «إن» حرف می باشند و بقیه ، اسم هستند.

نکته

۱۰- ضمیر یای متکلم وحده نیز مبنی بر سکون است.

۱۱- فعل های امری که حرف نون إعراب آن ها حذف شده است را « مبنی بر حذف نون إعراب » گویند: إجلسوا - أنظري - أحسنا - ...

۱۲- فعل هایی که با حذف حرف عله مجزوم می شوند را «مبنی بر حذف حرف عله» گویند: إهد - أدع - إرض - ...

نکته

۱۳- برخی کلمات مبنی به هنگام قرائت، حرکت حرف آخرشان تغییر می‌کند که در نوع مبنی بودنشان تأثیری ندارد:
و مِنَ اللَّهِ التَّوْفِيقُ - أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ - ...

۱۴- برخی اسم‌ها اگرچه معرب هستند ولی به دلیل نقشی که در جمله می‌پذیرند مبنی محسوب می‌شوند و در اصطلاح آن‌ها را مبنی به صورت عارضی می‌نامند مثل؛ اسم لای نفی جنس و منادای مفرد

علامت های فرعی اعراب

اسم های مثنی - اسم های جمع مذکر سالم

تغییراتی که در آخر کلمات معرب
وجود دارد را اعراب گویند که این
تغییرات می تواند بوسیله ی حروف
یا علامات باشد.

علامت های اصلی اعراب عبارتند از:

۲۹

=

۶

/

=

/

إعراب اسم های مثنی

هر گاه اسمی مثنی باشد:

✘ در حالت مرفوع، حرف «الف»، علامت رفع آن است.

✘ در حالت منصوب یا مجرور، حرف «یاء»، علامت نصب یا جر آن است.

مرفوع

منصوب

مجرور

جاء المعلمان

رأيت المعلمين

نظرت إلى المعلمين

فاعل و مرفوع با

مفعول^{٢٤} به و منصوب با

مجرور به حرف جر با

«الف»

«ياء»

«ياء»

إعراب اسم های جمع مذکر سالم

هر گاه اسمی جمع مذکر سالم باشد:

✘ در حالت مرفوع، حرف «واو» علامت رفع آن است.

✘ در حالت منصوب یا مجرور، حرف «یاء» علامت نصب یا جرآن است.

مرفوع

منصوب

مجرور

جاءَ المعلمون

رأيتُ المعلمين

نظرتُ إلى المعلمين

فاعل و مرفوع با

مفعولٌ به و منصوب

مجرور به حرف جر با

«واو»

با «ياء»

«ياء»

نکته

اسم های مثنی و یا جمع مذکر سالم ، هرگاه مضاف واقع می شوند، حرف نون آن حذف می شود.

مرفوع	منصوب	مجرور
جاءَ معلِّمًا المدرسةَ	رَأَيْتُ معلِّمِ المدرسةَ	نَظَرْتُ إِلَى معلِّمِ المدرسةَ
جاءَ معلِّمِ المدرسةَ	رَأَيْتُ معلِّمِ المدرسةَ	نَظَرْتُ إِلَى معلِّمِ المدرسةَ

مرفوع

منصوب

مجرور

جاءَ أَخوانِ + ي

رَأَيْتُ أَخوَيْنِ + ي

نَظَرْتُ إِلى أَخوَيْنِ + ي

جاءَ أَخوَا ي

رَأَيْتُ أَخوَيَّ

نَظَرْتُ إِلى أَخوَيَّ

(أَخوَيَّ + ي)

(أَخوَيَّ + ي)

فاعل و مرفوع با «الف»
مضاف اليه و محلاً مجرور

مفعولٌ به و منصوب با «ي»
مضاف اليه و محلاً مجرور

مجرور به حرف جر با «ي»
مضاف اليه و محلاً مجرور

*عَيْنُ النَّعْتِ لَيْسَ مَجْرُورًا: (سراسرى انسانى ٩٠)

- الف - يُحْمَلُ النِّفْطُ بِالنَّاقِلَاتِ الْكَبِيرَةِ إِلَى خَارِجِ الْبِلَادِ
ب - زَادَ وَرَقَ الْأَشْجَارِ الرَّبِيعِيَّةِ وَزَيْتُ الْحِدَائِقِ
ج - تَأَلَّفَتْ كُلُّ فَعَاتِنَا الدَّرَاسِيَّةِ بِهَمَّةِ أَسْتَاذَاتِنَا الْفَاضِلَاتِ
د - عَلَيْنَا أَنْ نَعْرِفَ مَنْتَجَاتِنَا الْوَطْنِيَّةَ إِلَى الْآخِرِينَ

*عَيْنٌ ضمير «نا» للرفع و النصب و الجرّ معاً: (سراسرى تجرى
(٩٤)

- الف - يساعدنا أبونا فى غرس أشجارنا الخضراء
ب - سافرنا إلى مدينة أسرتنا لزيارة أقربائنا
ج - كتبنا تماريننا حتى يحسبنا المعلم مجتهدين
د - تبّسّم لنا وردتنا الحمراء فى حديقتنا

*عَيْنُ الْخَطَأِ فِي الْإِضَافَةِ: (سراسرى رىاضى ٩٤)

الف - صباح أحد الأيام عزمنا على أن نذهب لعيادة مرضى
المستشفيات

ب - عندما يخرج التلاميذ من صفوفهم يزدحمون أمام المدرسة
عادة

ج - تعجب الرجل العجوز من عمل هذين التلميذين فى الشارع

د - كان أحد مصليين المسجد يجمع إعانات الناس للفقراء

*عَيْنِ الصَّحِيحِ لِلْفَرَائِغِ (حَسَبِ الْإِعْرَابِ):

الف - حُزْنٌ ..... فِي قَلْبِهِ وَ ..... فِي وَجْهِهِ: الْمُؤْمِنُ - سُرُورٌ

ب - قَرَأْنَا قِصَائِدَ ..... عَنْ شَاعِرٍ كَانَ يَعِيشُ فِي الْقَرْنِ .....
رَائِعَةٌ - الرَّابِعِ

ج - سَاعَدَتِ الْمَرْمُزَةَ ..... الَّتِي تَصَادَمَتْ بِسَيَّارَةٍ .....: الْمَرْأَةُ -
الْأَجْرَةَ

د - ..... مِنْ أُرُوبًا زَارًا ..... مِنْ مَنَاطِقِ إِيرَانَ السِّيَّاحِيَّةِ:
السَّائِحِينَ - كَثِيرًا

*عَيْنُ الصَّحِيحِ لِلْفَرَاعِيْنَ:
«شَجَعٌ ..... طَلَّابُهُمْ عَلَى مَسَاعِدَةٍ ..... هُمْ»

الف - المَعْلَمُونَ - زملاء

ب - المَعْلَمَانِ - زملاء

ج - المَعْلَمِينَ - زملاء

د - المَعْلَمِينَ - زملاء

*عَيْنِ الْمَبْتَدَأِ وَالْخَبَرِ وَهُمَا مَبْنِيَانِ:

الف - تلك الطالبة التي كانت تقرأ القرآن من فازت بالجائزة

ب - الكلب يقدر على سماع صوت الساعة على بعد أربعين قدماً

ج - أحب الطعام إلى الله ما كثرت عليه الأيدي

د - الأمطار التي تنزل على الأرض مصدر الحياة للموجودات

*عَيْنِ الصَّحِيحِ فِي الصِّفَةِ وَ الْإِضَافَةِ:

الف - طُلَّابُنَا الْمُجِدِّينَ يُحَاوِلُونَ كَثِيرًا فِي إِكْتِسَابِ الْعِلْمِ دَائِمًا
ب - لَا تَتَحَرَّكُ عَيْنُ الْبَوْمَةِ وَ لَكِنَّهَا تُدِيرُ رَأْسَهَا مِئْتِينَ وَ سَبْعِينَ
دَرَجَةً

ج - الْبَكْتَرِيَا الْمُضِيئَةُ تَعِيشُ تَحْتَ عَيُونِ تِلْكَ الْأَسْمَاكِ

د - يَحْتَفِلُ الْإِيرَانِيُّونَ أَوَّلَ يَوْمًا مِنْ أَيَّامِ السَّنَةِ الدِّرَاسِيَّةِ

*عَيْنِ الْخَطَأِ فِي إِعْرَابِ الْكَلِمَاتِ الَّتِي تَحْتَهَا خَطٌّ:

الف - فَابِحَتْ وَ قُلِّمَنَّ ذَا الَّذِي / يُخْرِجُ مِنْهَا الثَّمَرَ (خبر و مبني /
فاعل و مرفوع بالضمّة)

ب - مَنْ ذَا الَّذِي أَوْجَدَهَا / فِي الْجَوِّ مِثْلَ الشَّرِّهِ (مفعولٌ به و
مبني / مضاف إليه و مجرور بالكسرة)

ج - ذَاكَ هُوَ اللَّهُ الَّذِي / أَنْعَمَ مِنْهُمْ (مبتدأ و مبني / خبر و
مرفوع)

د - ذُو حِكْمَةٍ بَالِغَةٍ / وَ قُدْرَةٍ مُقْتَدِرَةٍ (مبتدأ و مرفوع بالواو / نعت
أو صفة و مجرور)

تست

*عَيْنِ مَا لَيْسَ فِيهِ اسْمٌ مَبْنِيٌّ:

الف - هذه الأسماك بحاجة إلى مياه كثيرة تسبح فيها

ب - إن النجوم كموجودات حية، تتولد و تعيش زمناً ثم تموت

ج - الشركة مؤسسة تجارية أو إقتصادية يعمل فيها كثير من

الناس

د - الطلاب أعدوا ما طلب منهم المعلم لمراسيم حفلة التكريم

*أىُّ عبارةٌ كُلُّ أسْمائِها مُعْرَبَةٌ:

الف - أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ بَعْدَ الْفَرَائِضِ إِدْخَالُ السُّرُورِ عَلَى الْمُسْلِمِ

ب - عَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ فَإِنَّ الصَّبْرَ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ

ج - أَيُّهَا النَّاسُ إِعْلَمُوا أَنَّ كَمَالَ الدِّينِ طَلَبُ الْعِلْمِ وَالْعَمَلُ بِهِ

د - إِعْمَلْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا وَ إِعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ

غَدًا